

Písně: 695 (sl. 1-2), 407, 648, 170, 623

Introit: Žalm 124,2-6

Čtení: Římanům 6,3-8

Poslání: Matouš 5,4-6

Kázání: Exodus 1,22-2,10

Farao všemu svému lidu rozkázal: „Každého syna, který se Hebrejům narodí, hodte do Nilu; každou dceru nechte naživu.“ (Tehdy) muž z Léviova domu šel a vzal si lévijskou dceru. Žena otěhotněla a porodila syna. Když viděla, jak je půvabný, ukrývala ho po tři měsíce. Ale děle už ho ukrývat nemohla. Proto pro něho připravila ze třtiny ošatku, vymazala ji asfaltem a smolou, položila do ní dítě a vložila do rákosí při břehu Nilu. Jeho sestra se postavila opodál, aby zvěděla, co se s ním stane.

Tu sestoupila faraónova dcera, aby se omývala v Nilu, a její dívky se procházely podél Nilu. Vtom uviděla v rákosí ošatku a poslala svou otrokyni, aby ji přinesla. Otevřela ji a spatřila dítě, plačícího chlapce. Bylo jí ho líto a řekla: „Je z hebrejských dětí.“ Jeho sestra se faraónovy dcery otázala: „Mám jít a zavolat kojnou z hebrejských žen, aby ti dítě odkojila?“ Faraónova dcera jí řekla: „Jdi!“ Děvče tedy šlo a zavolalo matku dítěte. Faraónova dcera jí poručila: „Odnes to dítě, odkoj mi je a já ti zaplatím.“ Žena vzala dítě a odkojila je.

Když dítě odrostlo, přivedla je k faraónově dceři a ona je přijala za syna. Pojmenovala ho Mojžíš. Řekla: „Vždyť jsem ho vytáhla z vody.“

V literatuře starověkého Egypta se občas objevuje zvláštní fráze „pohlédnout do tváře krokodýlího boha“. Staří Egyptané ji ve svém písemnictví užívali tehdy, když někdo umíral, nebo přinejmenším když se nacházel v ohrožení života. My bychom v češtině řekli, „když se ocitl tváří v tvář smrti“. Břehy nejdelší řeky na světě se těmito plazy hemžily a hemží dodnes. A setkání s víc jak púltunovým predátorem bývá osudné: Člověk zpravidla nemá šanci.

Podle vyprávění *Druhé knihy Mojžíšovy* „farao všemu svému lidu rozkázal: «Každého syna, který se Hebrejům narodí, hodte do Nilu; každou dceru nechte naživu»“ (*Ex 1,22*). Tento královský edikt měl zabránit hrozbě, kterou by se snad Izraelci – kvůli své údajné početnosti a předpokládané neloajlnosti – mohli pro Egypt jednou v budoucnu stát. A měl jí zlikvidovat hned v zárodku. Nebo přesněji, hned po tom, co její nositel spatří světlo světa. Než se tu stačí rozkoukat, pohlédne do tváře krokodýlího boha a nic jiného už neuvidí. Šmytec. Člověk – v našem starozákonním příběhu chlapec – nemá šanci. Stejně jako ji nedostanou „neviňátka“ mužského rodu v Betlémě a okolí v novozákonním vyprávění evangelisty *Matouše* (srv. *Mt 2,16-18*). Stejně jako je upírána všem nejsnadněji zranitelným tam, kde si establishmenty uzurpují právo nad životem a smrtí – třeba svými hazardními hřítkami ve chvíli, kdy konec a zmar nepůsobí potvora čtyřmetrová, ale pouhým okem neviditelná.

Děti přicházejí na svět – faraónům, Herodům a bohorovným establishmentům navzdory. I do blbých poměrů – až se tomu jeden občas diví. Spolu s novým životem se pak rodí i legendy o naději, že život šanci má, i když to v krokodýlích poměrech vůbec není zřejmé na první pohled. Jednou z nich je i náš dnešní příběh ze začátku knihy *Exodus*. Příběh o plaváčku Mojžíšovi. Nebo ještě spíš o tom, jak se z bezejmenného plaváčka stal chlapec jménem Mojžíš. Pověstí o tom, jak se novopečená rodička dostává díky nepříznivým okolnostem do situace, z níž jediným nadějným východiskem je položit potomka do košíku a pustit ho po řece pryč s tím, že snad přežije a někdo se ho (doufejme) ujme, kolovala ve starověkém písemnictví i v pozdější lidové slovesnosti celá řada.

Tomu našemu se přitom zdaleka nejvíc podobá tradice o narození a dětství Romula – mytického zakladatele Říma. Mojžíšovou maminkou byla žena z kněžského rodu Lévi (*Ex 2,1*) – Romula přivedla na svět kněžka bohyně Vesty. Oba hrdiny ohrozí hned po narození příkaz, aby byli usmrceni v řece: bezejmenný egyptský faraó přikázal zahubit v Nilu každého hebrejského chlapce (*Ex 1,22*) – král Amulius nařídil utopit v Tiberu výslovně Romula i s jeho dvojčetem Remem. To by se ovšem matky nesměly na své potomky podívat: Jókebed při pohledu na Mojžíše jen vzdychne „je dobrý“ (*Ex 2,2*), jako všechno to, co stvořil sám Hospodin, – Rhea Sylvia o svých dvojčatech zvolá „(Jak) krásní jsou a silní!“ V tu chvíli je o dalším osudu plaváček rozhodnuto: připraví se košík (*Ex 2,3*) a poslouží jako babybox – ochrání před vodami smrti. Pokus o záchranu začíná: Mojžíšova miniarcha se kolébá v rákosí u nilského břehu (*ibid.*) – krapet větší plavítko pro italská dvojčata spočine v mělké zátočině Tiberu. Netrvá to ani tak dlouho, a pasažéři se, Bohu díky, mohou vylodit. Sami to nedokážou, jasně. Tak to Mojžíšovi usnadní bezejmenná faraónova dcera (*Ex 2,5*) – Romulovi s Remem Amuliov dvorní pastýř Faustulus. *See you later, alligator!* Dneska sváča nebude ... Právě v tuto chvíli celé dění navíc dostává krapet ironický rozměr: budoucích

hrdinů se ujímají postavy z blízkého okruhu kolem tyranů, kteří svými edikty lidumilné cíle zrovna nesledovali. Začaly se přičít jejich vlastním. Jak se praví v našem českém, krapet švejkovském úsloví: „Pod svícnem bývá největší tma.“

Ke každému detailu ve vyprávění z knihy *Exodus* obdobu v tradici o počátcích Říma samozřejmě nenajdeme. Tak je tomu, když biblický vypravěč líčí chování faraónovy dcery: „Otevřela ošatku a spatřila dítě, plačícího chlapce. Bylo jí ho líto a řekla: «Je z hebrejských dětí»“ (*Ex 2,6*). Měla slitování. Ani dcerám otců, kteří vyhlásují nelidské zákony, Bible neupírá možnost chovat se lidsky. Na všetečnou otázku, jak to mohla poznat, odpovídali už staří židovští rabíni tím, že dítě neplakalo jako kojeneček, nýbrž jako dospělý. Jako spousta dospělých. Že v Mojžíšovi v tuto chvíli plakal celý Boží lid. Všichni ponižovaní, zotročovaní, ubíjení. Jistě je to dobrý výklad. Vždyť i Pavel z Tarsu ve svém listu *Římanům* později použije podobný obraz: „Veškeré tvorstvo až podnes společně sténá ... I my sami, kteří již máme Ducha jako příslib darů Božích, i my ve svém nitru sténáme, očekávající přijetí za syny, totiž vykoupení svého těla“ (*Ř 8,22n*). Sténající člověk, plačící lidství – to jsou obrazy existence, která i přes veškeré dobré závdavky z Boží strany touží po *plnosti* nasycení, po plnosti přijetí, po plnosti v blízkosti Boží. Stejně jako se odložené nemluvně dožaduje otevřené náruče. Stejně jako ztracenec jakéhokoli věku vyhlíží adopci Boží, přijetí za syna jednou provždy, přijetí za dceru s definitivní platností.

Plačícímu Mojžíšovi se mateřské náruče brzy dostane. Nebude to ovšem náruč egyptské princezny, jak by se dalo podle dosavadního děje očekávat. Teď se totiž podle biblického vypravěče ujímá aktivity Jókebedina starší dcera Mirjam. Dosud celé scéně jen z povzdálí mlčky přihlížela. Teď se ale stává další přinašečkou pomoci pro svého mladšího bratra. Dorazí k té suítě dvorních dam se smělym: „«Mám jít a zavolat kojnu z hebrejských žen, aby ti (to) dítě odkojila?» Faraónova dcera jí řekla: «Jdi!» Děvče tedy šlo a zavolalo matku dítěte. Faraónova dcera jí poručila: «Odnes to dítě, odkoj mi je a já ti zaplatím.» Žena vzala dítě a odkojila je“ (*Ex 2,7-9*). Je to jak z nějaké židovské anekdoty: „Znáte tu, jak Jókebed dostala zapláceno za to, že odkojila vlastní dítě? ...“ Tady už jde o ironii na druhou! Možná nám tato vsuvka připadá nadbytečná – podle některých starozákonníků původně ani nemusela být součástí příběhu. Když si však ještě jednou připomeneme tradici o zakladateli Říma, snad se nám objasní, proč asi svou váhu měla. Pověst o tom, jak Romula s Remem odkojila vlčice, znal celý antický svět. Pro Izraelce vcelku odpudivá představa: kladná role pro zvíře, co jinak přináší smrt a připomíná nečistého psa, nemá co dělat ani v legendě. Tohle vlastní matka – i když inkognito – zvládne podstatně lépe ...

„Když dítě odrostlo, přivedla je k faraónově dceři a ona je přijala za syna“ (*Ex 2,10a*). Autor *Skutků apoštolských* k tomu později připodotkne: „Byl vychován ve vší egyptské moudrosti a byl mocný v slovech i činech“ (*Sk 7,22*). Ale ještě než dojde na mocné činy a mocná slova, ten hebrejský chlapec dostane jméno. Egyptská princezna jej přijala za *syna*, tak mu hezky po egyptsku začala říkat *mesu*, „potomek“, „syn“. Stejně slovo přece zní i ve jménech slavných vládců říše při Nilu (*Ra-mese*, *Thut-mose*). Biblický vypravěč ovšem počítá s uchem židovským. Tak to okomentuje po svém, když oné princezně vloží do úst úvahu hodnou hebraistky. Prý řekla: „Vždyť jsem ho vytáhla z vody“ (*Ex 2,10b*). Tím měla ospravedlnit volbu jména Mojžíšovou mateřštinou – podle hebrejského slovesa **m-š-h*, „vytáhnout“. A trochu i předjímat, jak se z tohoto „Vytaženého“ časem stane i „Vytahující“, který sám začne vytahovat ostatní z egyptského marasmu.

„To, co je věčně ženské, táhne nás za sebou k výšinám“, napsal kdysi Johann Wolfgang Goethe ve svém *Faustovi*. Dnešní příběh mu dává za pravdu. Nad Mojžíšovým košíkem jako by se opravdu vznášeli „andělé strážní v sukních“: jeho matka Jókebed, kterou novozákonní epištola Židům později zařadí mezi svědky pozehané víry a naděje (srv. *Žd 11,23*), faraónova dcera, jež se rozhodla bojkovat ujeté vyhlášky svého otce, její dvorní dámy, co ošatku s hebrejským plaváčkem vlastnoručně vytáhly z krokodýlí řeky, Mojžíšova sestra Mirjam, která pohotově navrátí plačícího do matčiny náruče. To ženské Mojžíše skutečně povzneslo, vytáhlo z vod smrti do života. A stalo se tak svědectvím, že čelisti zmaru nejsou všemocné. Že i pro to, co v nás samých pláče a sténá, když občas „pohlédneme do tváře krokodýlího boha“, trvá – řečeno slovy apoštola Pavla – „naděje na vysvobození z otroctví zániku a uvedení do svobody a slávy dětí Božích“ (*Ř 8,20n*).

Amen.